

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Crisis Theologica

Cárdenas, Juan de

Sevilla, 1687

Dissertatio III. An iudex teneatur sequi opinionem probabiliorem ad normam censuræ contra propositione[m] secundam fulminatæ?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75689](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75689)

aliquas cautelas practicas, cum quibus Matrimonium revalidari potest. Prima est, si coniux conscius impedi- menti dicat, se non habuisse con- sensum, quando contraxit Matrimo- nium. In quo non mentitur: quia prior ille consensus ratione impedi- menti fuit nullus. Quæ cautela non raro prodesse poterit.

681. Sed quia in aliquibus viris ex hac cautela potest oriri temeraria aliqua suspicio, vnde grande malum immineret foeminae, propterea idem *Sanch.* P. Thom. Sanchez num. 8. subiungit, quod si tale periculum immineret, posset deduci ad praxim ea opinio, iuxta ea, quæ diximus in conclusione secunda. Deinde num. 9. subiungit vl- timam conclusionem, asserendo, quando neque hic consensus à marito infcio posset extorqueri, quia non vult respondere, ex alia parte petit de- bitum ab vxore, ipsaque sine scanda- lo subterfugere nequit, potest absque verbis denuo Matrimonium illud consistere, copula illa affectu maritali habita ex parte sua, nam ex parte al- terius, cum putet esse Matrimonium, constat eo affectu haberi; quod lo- cum habet etiam si alter coniux igno- ret prius Matrimonium fuisse invali- dum. Huius conclusionis rationem reddit: quia & si ea opinio extra ca- sum necessitatis parum probabilitatis habeat, accedente tamen gravissima necessitate, præcipue favore animæ, accrescit illi maior probabilitas. Ut ostendimus in conclusione secunda.

682. Neque obstat, quod in con- trarium affert Basilius Ponze lib. 4. de Matrimon. cap. 25. num. 7., scilicet si opposita opinio revera probabilis est in praxi, etiam extra casum necessita- tis, poterit coniux illa uti. Sed id non vrget: quia id, quod est indecens Sa- cramento extra casum necessitatis, fa- cit, quod illa actio non sit indecens, maxime cum sit pro bono animæ.

DISSERTATIO III.

An index teneatur sequi opinio- nem probabiliorum ad normam censura contra propositio- nem secundam fidei- nate?

CAPVT I.

Sensus propositionis secundæ damnatæ, & solida fun- damenta damnatio- nis.

SUMMARIUM.

Refertur propositio damnata n. 1. Non est sensus decreti, quod semper de- beat Index invenire probabiliorum. num. 2.

In questione facti certum est apud om- nes, Indicem sequi debere partem probabiliorum. n. 3.

Primum argumentum ex contractu cum Republica. n. 5.

Secundum ex eo, quod Index tenetur prestare munus suum meliori modo, quo possit. nu. 6.

Tertium ex pravitate consequentia Au- thorum partis oppositæ. n. 7.

I. **P**ropositio secunda, quam damnat Innocentius XI. in hoc decreto; hæc est: *Probabiliter existimo, Indicem posse iudicare iuxta opinionem etiam minus probabilem. Vbi aperte damnat Pontifex assertionem, qua ea opinio dicitur probabilis. Qui- bus verbis manifeste declarat, illam esse improbabilem, aut saltem non esse probabilem.*

2. Quare mihi ipsi gratulor, quod in 1. part. Cris. Theol. disp. 15. cap. 15. eisdem

eisdem terminis tradiderim eandem sententiam, quam promovet hoc decretum. Docui enim tamquam certum, numquam posse Iudicem sequi opinionem minus probabilem in sententia ferenda. Est autem advertendum non esse sensum huius decreti, quod Iudex semper debeat invenire opinionem probabiliorem; aliquando enim id erit impossibile iudici censenti utramque opinionem oppositam esse paris probabilitatis. Sed sensus est, quod quaestione diligenter examinata si inveniri vnam partem esse probabiliorem, non possit sententiam ferre secundum minus probabilem. Nota etiam, quod non solum damnat Pontifex opinionem, quæ dicit, Iudicem posse dicere ius minus probabile, sed etiam opinionem, quæ dicit, id esse probabile.

3. Et cum in iudicio quaestio possit esse duplex, alia facti, & alia iuris; de utraque debet intelligi hæc damnatio. Et quidem in 1. part. Crif. Theol. disp. 6 cap. 6. num. 85. asserui, omnes Doctores tamquam certum supponere, in quaestione de facto non posse Iudicem sequi minorem probabilitatem, imo neque æqualem pro vna parte, ut pote quæ dubium generat, sed semper stare debere pro maiore probabilitate. Sed quod id ita dixerim, me arguit Filgueira in expositione secundæ propositionis. §. *Plura tamen.* ex eo, quod ipse invenit duos scriptores, qui dixerunt, posse Iudicem sequi partem minus probabilem in quaestione facti. Sed debuit advertere, cum omnes aut fere omnes Authores aliquam assertionem tuerentur tamquam certam, vnum vel alterum authorem non reputari; maxime, si nulla vrgenti ratione muniti cæteris opponantur. Quare iterum repeto, omnes id tamquam certum supponere.

4. In quaestione autem iuris non posse Iudicem ferre sententiam secun-

dum opinionem minus probabilem, in eo cap. 15. art. 1. & 2. duobus argumentis probavi, quæ mihi videntur moraliter certa, & quæ sufficienter excludunt probabilitatem partis oppositæ.

5. Primum argumentum desumitur ex contractu, quem inquit Iudex cum Republica administrandi iustitiam meliori modo, quæ possit, & in maiorem utilitatem Reipublicæ videatur hoc argumentum art. 2. late propositum.

6. Secundum argumentum desumitur ex eo, quod cum quis promittit præstare munus suum meliori modo, quo possit, in ordine ad utilitatem publicam, abdicat à se libertatem sequendi opinionem probabilem, quæ ei utilitati publicæ sit adversa. Quod qua ratione conveniat iudici, art. 2. late monstratur, tum ratione, tum exemplis. Sic enim œconomus, qui stipendio conductus à Petro administrat rem familiarem Petri, ad quam Ioannes habet ius probabile, tenetur administrare illam in favorem Petri, & non potest in favorem Ioannis: nam ex contractu inito cum Petro cedit libertati sequendi illam probabilitatem, quæ suffragatur Ioanni. Relege totum argumentum in eo art. 2. citato.

7. Et præter hæc duo argumenta aliud etiam proposui, præcipue num. 607. & num. 626. desumptum ex eo, quod sit prava consequentia, qua authores oppositæ partis nituntur, dum dicunt. [Quilibet prudenter operatur, dum sequitur opinionem probabilem: ergo Iudex prudenter operatur, dum iudicat secundum opinionem probabilem. Sed minus probabilis vere est probabilis: ergo Iudex prudenter operatur, dum iudicat secundum opinionem minus probabilem.] Et ego inquiri ab oppositæ partis defensoribus, quomodo respondendum sit huic argumento post hanc dam-

Filgu.

damnationem: Et sicut respondendum est post illam, pravam esse eam consequentiam; ita ego ante illam loco citato demonstravi, eam esse pravam consequentiam, quia arguit à propositione directa ad reflexam. Nam licet probabilis sit hæc propositio directa: *Hæc domus est Petri*, ad quam domum Ioannes habet ius probabilius; ex illa propositione directa male inferitur hæc propositio reflexa, *Iudex potest sequi opinionem probabilem, quæ suffragatur Petro*, quia ea propositio reflexa habet novum obiectum, ratione cuius limitatur ea probabilitas ex contractu Iudicis cum Republica. Vide etiam, quæ dixi disp. 15. cap. 4. art. 2.

CAPVT II.

An iuxta hoc decretum Iudex sequi debeat eam opinionem, quæ probabilior est ab extrinseco, an quæ ab intrinseco?

ARTICVLVS I.

Quinque conclusionibus decitur questio.

SUMMARIVM.

Quæ sit opinio probabilior ab intrinseco, & quæ ab extrinseco? n. 9.

Si iudex formet iudicium certum de probabilitate vnius partis, non potest sequi oppositam, quamvis hæc multitudinem, & præstantiam Authorum prævaleat. n. 10.

Si non formet iudicium certum de probabilitate intrinseca, debet etiam attendere ad extrinsecam. n. 11.

Si iudex inueniat minorem probabilitatem extrinsecam, & maiorem intrinsecam, debet sequi potius intrinsecam, quam extrinsecam. n. 12.

An si iudex sit certus, suam opinionem

esse probabiliorē possit sequi minus probabilem quamvis usu recepta? n. 13.

In materia iuris humani dupliciter intelligi potest, quod opinio usu recepta sit præferenda à Iudice. nu. 14. & seqq.

8. **I**N hæc quaestione Filguera in expositione secundæ propositionis §. Ergo. affirmat, Iudicem teneri ad sequendam opinionem ab intrinseco probabiliorē, relicta probabiliorē extrinsece. Addit tamen §. Circa. etiam post hoc decretum posse Iudicem ferre sententiam iuxta opinionem magis receptam, quamvis minus probabilem. Sed hæc res maiori eget indagine.

9. Et quidem probabilior ab intrinseco dicitur ea opinio, quæ vrgentioribus rationibus fulcitur; sive petitis à ratione naturali, sive Theologica, sive à Constitutionibus Principis, aut alio capite æquivalenti. Probabilior ab extrinseco dicitur illa, quæ maiori nititur autoritate virorum sapientum. Hæc autem maior autoritas non debet desumi à maiori numero Authorum, sed à maiori præstantia doctrinæ eorum, & à methodo discurrendi cum luculentiori discussione rationum. Et ideo Navarrus in Sum. lat. cap. 27. num. 289. ait, communiorem, atque adeo probabiliorē ab extrinseco esse opinionem sex doctorum ex professo rem tractantium, præ opinione quinquaginta authorum, sola fere priorum autoritate nitentium. Quod late tradidi in 1. part. Crif. Theol. disp. 11. cap. 2. art. 4. ex P. Thoma Sanchez, Navar. Soto, Arriaga, Petro Hurtado, Castro Palao, Ioanne Sancio, Hurtado Azor, Menochio, Alciato, & Cara. Cas. Pal. muelle. Et in eadem disp. ostendi, non dare autoritatem opinionibus, nisi Authores sint omni exceptione maioris. Vide etiam, quæ tradidi in 3. part. Crif. Theolog. disp. 57. Et

10. Et primo quidem si Iudex formet iudicium certum de iure huius partis, vel de probabilitate illius, sive id sibi proponatur vt certum moraliter, non potest iudicare secundum oppositam opinionem, quantumvis multitudine, & præstantia Authorum ea opposita opinio prævaleat. Quia contra certitudinem nulla prævalet autoritas, nulla probabilitas; vt plane demonstravi in 1. part. Crif. Theol. disp. 4. num. 6. & disp. 11. cap. 4. num. 106., & 3. part. disp. 55. num. 2, & disp. 56. cap. 11. num. 657. Etenim Author non habet autoritatem in eo, quod ignorat; sed si vna pars est omnino certa, & Author docet oppositam, tunc Author ignorat principium certum, vnde illa redditur certa: ergo talis author in eo non habet autoritatem. Vide reliqua huius inconcussæ conclusionis fundamenta in locis citatis.

11. Secundo, si probabilitas intrinseca ita sibi proponatur, vt non sit omnino certus, quod illa sit opinio probabilior ab intrinseco, tunc debet coadiuvare iudicium probabilitate extrinseca; & si probabilitatem intrinsecam, & extrinsecam vnus partis, quasi in vna lance stateræ appensam, videat prævalere alterius partis probabilitati; tunc debet iudicare secundum eam probabilitatem, quæ ita sibi proponitur. Pontifex enim non loquitur specialiter de ista intrinseca, neque de illa extrinseca, sed de illa probabilitate, quæ omnibus pensatis, prævalet.

12. Tertio contingere potest, quod Iudex inveniatur pro sua opinione in quam inclinat, minorem probabilitatem extrinsecam; sed solidiora, & efficaciora fundamenta. Et in tali casu assentior ei assertioni, quod Iudex debet potius gubernari probabilitate intrinseca, quam extrinseca. Quia ad inclinandum intellectum ad vnam

partem, magis impellunt fundamenta intrinseca, quam dicta sapientium, si vir doctus scit perpendere fundamenta. Quod si Iudex nesciat perpendere fundamenta, vel parum fidat proprio iudicio, tunc poterit præcipue attendere probabilitati extrinseca, modo supra explicato, non tam attendendo ad numerum Authorum, quam ad præstantiam doctrinæ eorum.

13. Quarto id, quod addit Filguera, posse Iudicem, relicta probabiliore, sequi opinionem minus probabilem, si hæc sit vsu recepta, minime approbo. Si enim quæstio sit iuris naturalis, qualis esse solet in materia Restitutionis, imo & in multis materijs iustitiæ, & Iudici proponatur vt certum absque vlla formidine, suam sententiam esse veram, non potest se accomodare opinioni oppositæ, quantumvis vsu receptæ. Quia, vt supra dixi remissive, contra certitudinem nulla est probabilitas. Quod si responderit, se non loqui de propositione certa, sed de probabiliori; ideo sequentem conclusionem superaddo.

14. Quinto. In materia iuris humani difficile est intelligere, quod opinio vsu recepta sit præferenda opinioni probabiliori; & præterea censeo id esse expresse contra decretum. Et quidem duplici modo potest intelligi quod opinio sit vsu recepta. Primo, quatenus praxi, & moribus civium recepta est. Et hoc modo semper est probabilior, & quandoque omnino certa: nam consuetudo præscripta habet vim abrogandi legem: & vim interpretandi legem authenticæ, imo & inducendi novam obligationem eo modo, quo dixi in 2. part. Crif. Theol. disp. 23. Cum ergo ius humanum his tribus modis cedat consuetudini, ita in materia iuris humani non potest non prævalere, & ad ferendum iudicium de praxi inducere certitudinem, vel pro-

probabilioritatem.

14. Secundo modo potest intelligi, quod *opinio sit vsu recepta*, quatenus licet operatio ipsa non nitatur consuetudine, in tribunali tamen est consuetudine receptum, quod feratur sententia iuxta talem opinionem. Et eodem modo necesse est, quod talis opinio reputetur certa, vel probabilior. Et quidem in Crif. Theolog. disp. 12. cap. 6. quod inuenies in Additionibus positus in fine 2. partis n. 26. ostendi, qua ratione verum est axioma inter iurisperitentes vulgatum, nempe quod *Opinio communis habenda est pro lege*; quatenus intelligentia legis humanæ pendet maxime ab interpretatione omnium, aut fere omnium sapientium. Nam quæstiones in materia legis humanæ vt in plurimum pendunt vel à sensu verborum legis, vel à sensu, in quo lex intellecta est à populo, & ad praxim deducta: in vtroque autem communis omnium, aut fere omnium opinio facit certitudinem. Et si quidem loquamur de sensu verborum legis, is pendet omnino à significatione verborum: in ista autem sententiam fere omnium facere evidentiam moralem, constat ex dictis ea disp. 12. cap. 4. Circa sensum autem, in quo lex intellecta, & recepta est à populo, ipsa praxis, & consuetudo decernit, quomodo præctice lex intelligenda sit. Cuius testes plenissime probantes talem praxim sunt sapientes, concorditer, & fere sine contradictione talem praxim tacite, aut virtualiter affirmantes: maxime cum quæstio de praxi, & consuetudine populi sit quæstio facti, in qua testes sine contradictione, aut cum tenui contradictione affirmantes faciunt plenam probationem. Quæ omnia latius tradidi in citato loco Additionum.

16. Hinc fit, quam difficilè intelligatur, quod opinio vsu recepta, sive in populo, sive in tribunali, sit minus

probabilis: quia cum multi Iudices ex consilio virorum sapientium à multis retro annis ita legem intellexerint, siue quoad praxim populi, censendum est eos iudices, & iuriconsultos facere certitudinem, aut probabilioritatem.

17. Neque obstat quod in alio tribunali iudicetur secundum oppositam opinionem: nam diversa consuetudo in diverso populo facit diversum us.

ARTICVLVS II.

An Iudex iudicium de probabilioritate possit subijcere iudicio aliorum?

SVMMARIVM.

Cum Iudex habet certitudinem de probabilioritate suæ opinionis, non potest subijcere iudicium suum alieno. n. 18.

Cum Iudex non est certus, sed opinatur, opinionem suam esse probabiliorrem, potest iudicium suum subijcere alieno. n. 19.

18. **Q**uæstio est, an cum ad vnam sententiam concurrunt plures iudices, v.g. in Cancellaria Granatensi, aut Pinciana, possit vnus, qui suam opinionem putat probabiliorrem, subijcere iudicium suum iudicio aliorum Iudicum? In qua quæstione dicendum est primo. Si præfatus Iudex habeat certitudinem moralem, quod sua opinio est probabilior (quæ certitudo rarissime contingit) tunc non potest subijcere iudicium suum alieno. Patet assertio: quia dum certus est de probabilioritate suæ opinionis, certus est de obligatione iudicandi secundum illam propter censuram huius decreti: sed qui certus est de suo obli-

obligatione, & non se conformar illi, delinquit: ergo ille Iudex, si aliter fert sententiam, delinquit.

19. Dicendum est secundo, si suam opinionem putat probabilior, & probabilioritas non proponitur illi, ut certa (quod plerumque contingit) posse præfatum iudicem, audientem fundamenta partis oppositæ, subijcere iudicium suum iudicio alieno, censens propter auctoritatem aliorum Iudicum, illorum opinionem esse probabilior. Et ratio est: quia ubi non cogit evidentia veri, potest quis existimare iudicium alterius esse melius, & probabilius: ergo ubi non cogit evidentia de probabilioritate, poterit quis existimare, iudicium aliorum de illa esse melius, & probabilius. Et hanc utramque conclusionem videtur tradidisse Raymundus Lumbier 3. tom. Summ. in expositione huius secundæ propositionis num. 1732.

Lumb.

ARTICVLVS III.

An debeat parere Iudex inferior, si Superior præcipiat, ut dicat ius secundum minus probabilem?

SVMMARIVM.

Proponitur ratio dubitandi. n. 20.

Si iudex inferior certus est de probabilioritate sua opinionis, non potest obedire Superiori, ut iudicet secundum minus probabilem n. 21.

Si iudex inferior cum formidine censeat, suam opinionem esse probabilior, & Superior censeat, oppositam esse probabilior, inferior debet iudicare secundum opinionem Superioris. n. 23.

Quid si Superior censeat, suam opinionem esse minus probabilem? n. 24.

20. **P**ræfens quæstio est, an si Iudex Superior præcipiat Iudici inferiori, v.g. Episcopus suo Vicario generali, ut sententiam ferat secundum opinionem, quam Iudex inferior censet minus probabilem, possit, aut debeat prædictus Iudex inferior obtemperare Superiori. Et quidem ex doctrina generali, quam tradidi in 1. part. Cris. Theol. disp. 16. cap. 4. & in 3. part. disp. 56. cap. 7. art. 3. oritur ratio dubitandi. Nam quando subditus iudicat suam opinionem probabilior, circa honestatem rei præceptæ, & Prælatus præcipit secundum opinionem probabilem oppositam, potest, & debet subditus obedire: quia tenetur obedire, ubi non cernitur manifeste peccatum: ergo poterit, & debet Iudex inferior, licet sua opinio sit probabilior, accommodare se opinioni Superioris præcipientis.

21. Dicendum est primo, si Iudex inferior formet iudicium omnino certum, quo censeat suam opinionem esse probabilior; nec debet, nec potest obtemperare Superiori, ferendo sententiam secundum opinionem minus probabilem sui Superioris. Demonstratur. Eatenus subditus censens suam opinionem probabilior potest, & debet obedire Prælato præcipienti secundum opinionem probabilem de honestate operationis, quatenus in eo non cernitur manifeste peccatum; sed in hoc casu si Iudex inferior ferat sententiam secundum opinionem minus probabilem, in eo cernitur manifeste peccatum: ergo nec debet, nec potest obedire.

22. Minor patet. Tunc enim cernitur manifeste peccatum in operatione, quando id, quod reducitur ad proximum, est certum peccatum; & ei, qui operatur, proponitur ut certa ea malitia: sed in hoc casu ex hac declaratione Pontificis, quod Iudex ferat sententiam secundum opinionem minus

Ee pro

probabilem, ex se est certo peccatum; & id proponitur Iudici inferiori, vt certum; quia format iudicium certum, & absque formidine, quod sua opinio est probabilior: ergo in ea prolatione sententiæ secundum opinionem minus probabilem, cernitur manifeste peccatum.

23. Dicendum est secundo. Si Iudex inferior censeat cum formidine, & sine certitudine, suam opinionem esse probabiliorem; Iudex autem Superior censeat suam oppositam esse probabiliorem; tenetur ille obtemperare, & ferre sententiam secundum opinionem Superioris. Ratio est: nam vt dixi in locis citatis 1. & 3. part. Crif. Theolog, vbi non cernitur manifeste peccatum, tenetur subditus obedire Superiori, siue sit in materia dubia, siue in materia probabili.

24. Dicendum est tertio. Si Iudex Superior censeat, suam opinionem esse minus probabilem, atque adeo opinionem oppositam Iudicis inferioris probabiliorem; & præcipiat Iudici inferiori, eo non obstante, vt ferat sententiam iuxta opinionem minus probabilem talis Superioris, non tenetur, nec potest Iudex inferior obtemperare, nisi Iudex inferior censeat probabiliorem, quam superior censeat minus probabilem. Ratio est: quia Superior iudicans suam opinionem minus probabilem, peccat id præcipiendo: nam ex hac declaratione Pontificis id est manifeste peccatum; & consequenter non habet iurisdictionem ad id præcipiendum: quia eius iurisdicatio non extenditur ad præcipiendum id, quod sine peccato exerceri non potest. Ex quo manifeste infertur, quod subditus nec tenetur, nec potest obedire, vt pote in materia, quæ sine peccato exerceri non potest.

25. Dixi, *Nisi Iudex inferior censeat probabiliorem, quam Superior cen-*

set minus probabilem. Id quod intelligendum est, non solum, quia in iudicando debet sequi opinionem probabiliorem iuxta hanc declarationem Innocentij XI, sed etiam novo titulo, scilicet quia præceptum Superioris vrget: quia quamvis ipse Superior peccat id præcipiendo, habet tamen ius præcipiendi id, quod sine peccato potest exerceri. Quando autem Iudex inferior censeat probabiliorem, quam Superior iudicat minus probabilem, rem præcipit, quæ sine peccato potest exerceri. Et ex dictis constat ad rationem dubitandi initio articuli propositam.

CAPVT III.

An in criminalibus possit, aut debeat Iudex sententiam ferre pro reo iuxta opinionem minus probabilem?

SUMMARIVM.

Proponitur opinio aliorum. n. 26. An laborent in equiuoco Authores eius opinionis? n. 27. & seqq.

Pro equivocatione tollenda distinguere oportet opinionem directam à reflexa. n. 31.

Etiam in causis criminalibus Iudex debet iudicare secundum opinionem probabiliorem. Ibidem.

26. **I**N hac quæstione Raymundus Lumbier tom 3. Summæ in expositione huius secundæ propositionis num. 1731., & Emmanuel de Filgueira in Lucerna Decretali in expositione huius secundæ propositionis §. Imo affirmant, in criminalibus posse, & debere iudicem sequi opinionem minus probabilem, quando hæc est in favorem rei; censent autem, hanc resolutionem non opponi huic decreto Innocentij XI.

nocentij XI. Primo (ait Lumbier) ex Regula 11. de Regul. iur. in 6. *Cum sunt partium iura obscura, reo favendum est potius, quam actori.* Secundo (ait Filguera) [Cum non sit præsumendum, Sedem Apostolicam velle quempiam pœnis addici, cuius facinora non sint omnino certa: nam reus est in possessione suæ innocentia.]

Diana.
Sayrus.
Salon.
Pharao.
Leone.
Meroll.
Salas.
Villal.
Moure.

&c. Et ante hoc decretum scribentes, idem docent Antonius Diana in Addit 3. partis resolut. 13. & apud ipsum Sayrus, Salon, Pharaonius, Alphonsus de Leone, Merolla, Salas, Villalobos, & Mouré.

27. Sed cenfeo, eos scriptores in æquivoco laborare, dum dicunt, Iudicem posse in criminalibus, relicta probabiliori opinione, sequi minus probabilem favorabilem reo. Quod sic ostendo. Ista conclusio, [Quod Iudex debet sequi in criminalibus opinionem favorabilem, reo, quantumvis minus probabilem,] vel est certa, vel probabilior, vel minus probabilis. Si dicant, eam conclusionem esse minus probabilem, infero: ergo isti scriptores docent nos adverte ter doctrinam minus probabilem. Quis autem est Author, qui suam doctrinam non dicat probabilio rem opposita? Quæ cum sit minus proba bilis, incurret damnationem huius de creti.

28. Sed quia hoc respondere non possunt, quia plures facere debent suam conclusionem; respondebunt, illam esse certam, aut saltem probabiliorem. Infero: Quomodo ergo dicunt, tunc non procedere Iudicem secundum opinionem probabilio rem, si probabilius est, quod Iudex debet iudicare secundum opinionem reo fa vorabilio rem? Quomodo id ponitur tamquam exceptio à doctrina genera li, quod Iudex semper debet dicere ius probabilius?

29. Secundo. Ideo, iuxta Lum bierium, potest Iudex in criminalibus

sequi opinionem minus probabilem; qui iuxta Regulam 11. de Regul. iur. in 6. cum partium iura sunt obscura, reo favendum est potius, quam actori: sed hæc regula intelligitur non solum de criminalibus, sed etiam de civili bus: ergo etiam in civilibus poterit, & debet Iudex sequi opinionem minus probabilem.

30. Minor constat, tum ex com muni sententia interpretum iuris; tum etiã ex cap. fin. de sent. & re iud. vbi dicitur: *Tenet pro reo, non pro Actore sententia, nisi in causa favorabili, puta Matrimo nio, libertate, dote, &c.* Ex quibus ver bis constat, non agi de solis criminali bus.

31. Pro qua æquivocatione tol lenda, distinguenda est propositio di recta à reflexa: ita vt quamvis Iudex in criminalibus possit sequi opinio nem directam minus probabilem; re flexa tamen, in qua consistit vltimum iudicium, sit certa; vel probabilior, v. g. est quæstio, an Iudex condem nans reum pœna capitali, teneatur ad mittere appellationem? Da ergo, quod opinio asserens, teneri Iudicem ad mittere appellationem, sit minus pro babilis. In hoc casu distingue has duas propositiones: primam directã: *Iudex tenetur admittere appellationem in cau sa capitali.* Secundam reflexam: *Hæc opinio, quod Iudex tenetur admittere appellationem in causa capitali, est reo favorabilis, & ideo ad praxim dedu cenda.* Et quamvis prima sit minus probabilis; secunda, in qua consistit vltimum iudicium, est certa, vel pro babilior. Et ita sustinendum est etiam in causis criminalibus amplectendam esse decisionem huius decreti de obli gatione Iudicis, dicendi ius probabi lius.

CAPVT IV.

*An Iudex possit ferre sententiam
secundum opinionem minus
probabilem pro eo, qui
possidet?*

SYMMARIUM.

Modus dicendi Filguera proponitur. n.

32.

Improprie dicitur, quod ratione possessionis possit Iudex sequi minus probabilem. num 33.

Articulus proprietatis, & articulus possessionis sunt diversi. n. 34.

Alia est possessio facti, & alia iuris. Et quid utraque sit? n. 35. & 36.

Qui habet ius retinendi ratione possessionis legitima, non potest esse probabile, quod ille debeat restituere ratione proprietatis probabilis. n. 37.

Quomodo in articulo proprietatis debet Iudex decernere secundum ius probabilius? n. 38.

Quomodo, probata legitima possessione, non possit Iudex decernere secundum opinionem probabiliorum de proprietate. n. 39.

Quid debeat facere Iudex, cum possessio est probabiliter legitima? n. 40.

Filguer 32. **F**ilguera in expositione huius secundae propositionis §. Si autem, docet posse Iudicem sequi opinionem minus probabilem in hoc casu, in hæc verba: [Si autem pars habeat pro se opinionem probabiliorum, & altera tantum probabilem simul cum possessione legitima, tenetur Iudex sententiam ferre in favorem partis possidentis. Nam hoc non est iudicare iuxta opinionem probabilem, probabiliori relicta, eo quod excessus, quem habet opinio probabilior respectu probabilis, confunditur, &

absorvetur per legitimam possessionem, quæ quidem est maximæ considerationis, quia semper est melior possidentis conditio.] Et subiungit varios textus pro ea assertionem. Et quidem de re non dissentio; sed modum explicandi non sequor.

33. Melius ergo explicari existimo, si dicatur, si Petrus coram Iudice sistitur, ut restituat hæreditatem, & ipse plene probet possessionem legitimam hæreditatis, non posse Iudicem spoliare illum hæreditate propter opinionem probabilem de proprietate Ioannis, etiam si ea opinio sit magis probabilis; sed debere manutenerere Petrum in sua possessione: quia ius possessionis, tamquam ius certum retinendi, non potest infringi sola probabilitate proprietatis Ioannis. Et ideo Iudex in hoc casu non solum non procederet iuxta opinionem minus probabilem, neque solum secundum probabiliorum, sed secundum opinionem omnino certam de iure, quod habet Petrus ratione possessionis legitimæ, ne spoliatur.

34. De hac materia late egi in 1. part. Crif. Theol. disp. 16. cap. 8. Et ex ibi dictis præmitto primo, esse duos articulos diversos in iudicio, articulum proprietatis, & articulum possessionis legitimæ. Nam articulus proprietatis est circa dominium rei, aut quasi dominium, quod distingui à possessione evidens est; cum plerumque reperitur in subiecto dominium, absque possessione, & è converso.

35. Præmitto secundo, possessionem aliam esse facti, & aliam iuris. Possessio facti est ipsa rei apprehensio, qua ratione fur dicitur possidere rem furto ablatam. Possessio iuris definitur à Iurisprudentibus esse *ius insistendi rei non prohibita possideri*: diciturque possessio legitima, quia leges statuerunt aliqua requisita, quibus vestita possessio dat possidenti ius retinendi.

36. Præmitto tertio, hoc ius re-

ti-

tinendi esse omnino certum, ut pote à legibus clare, & expresse constitutum, ut late ostendi ibidem art. 4. ex communi omnium, aut fere omnium doctorum, & argumentis moraliter demonstrativis.

37. Præmitto quarto, id, quod etiam docui ibid. art. 5., scilicet implicare contradictionem, quod cum Petrus habet ius certum retinendi rem ratione possessionis legitimæ, possit esse probabile, quod illam debet restituere Joanni ratione proprietatis, quæ probabiliter huic competit. Quia si certum est, quod potest retinere rem, est certo falsum, quod non potest illam retinere: ergo non potest esse probabile, quod debet restituere illam, sive quod idem est, quod non potest illam retinere: cum implicet contradictionem, quod eadem propositio sit certo falsa, & probabilis. Vide in loco citato hoc argumentum latius propositum, & multis confirmatum.

38. His præmissis, sit prima conclusio. Quando in iudicio versatur articulus proprietatis sine plena probatione possessionis legitimæ, potest, & debet Iudex rem decernere secundum opinionem probabiliorum de proprietate, & sine attentione ad possessionem. Pater: quia Iudex debet procedere iuxta allegata, & probata, cum ergo non sit probata possessio legitima, debet ius dicere eodem modo, ac si pro neutra parte esset possessio.

39. Sit secunda conclusio. Si una pars probaverit plene possessionem legitimam, & altera pars habeat solum proprietatem probabilem, aut probabiliorum, & uterque articulus versetur in eo iudicio, non potest Iudex ius dicere pro parte non possidente, quamvis habeat proprietatem probabiliorum. Ratio est: quia tunc Iudex debet ius dicere secundum sententiam certam: est enim certum, quod ille, qui

plene probavit possessionem legitimam, non potest spoliari propter opinionem probabilem de proprietate, ut constat ex præmissis 4. Si autem Iudex censuerit à principijs intrinsecis, proprietatem partis non possidentis esse certam, poterit, & debet ius dicere pro parte non possidente: quia contra proprietatem certam nulla prævalet alterius possessio.

40. Sit tertia conclusio. Si in iudicio controversatur uterque articulus possessionis, & proprietatis, & possessio sit solum probabiliter legitima, tunc potest, & debet Iudex ius dicere secundum opinionem probabiliorum de proprietate; nec tenetur stare præcise possessioni. Et quidem possessio legitima aliquando subsistit in sola probabilitate, vel quia deficit iuris adminiculum iuxta opinionem probabilem, vel quia est probabile, legem resistere possessioni. Iam vero patet conclusio. Quia ubi possessio non est omnino certa, & proprietatem alterius est probabilis, Iudex debet perpendere rationes utriusque articuli, & stare pro iure probabiliori.

41. An Autem satius sit incipere causam à possessione, an à proprietate, vide, quæ dixi in ea disp. 16. cap. 1. art. 6. à num 193.

CAPVT V.

An Iudex circa valorem Sacramenti debeat sequi opinionem minus probabilem, si illa sit tutior?

NON EGRET SYMMAR'IO.

42. **C**asus iste potest frequenter occurrere, in quo Iudex debeat ferre sententiam circa valorem Sa-

Sacramenti. Inquiritur ergo, an possit ferre sententiam, non secundum opinionem probabiliorem, sed secundum minus probabilem, si ista est tutior. Et ratio dubitandi est: quia fidelis volens recipere Sacramentum, non potest sequi opinionem probabiliorem, sed sequi debet minus probabilem circa valorem Sacramenti, si hæc minus probabilis est tutior, vt constat ex hoc decreto Innocentij XI. ergo Iudex eodem modo debet iudicare circa valorem eius Sacramenti; quia Iudex debet iudicare secundum legem, qua tenetur pars litigans.

43. Dicendum tamen est, etiam in hoc casu Iudicem debere iudicare secundum opinionem probabiliorem, vel secundum sententiam omnino certam. Patet assertio. Quia licet opinio, quæ versatur circa valorem, & est tutior, sit minus probabilis, tamen vltimum iudicium in hac materia, est omnino certum. Et enim ex hoc decreto Innocentij certum est, quod debemus sequi in collatione Sacramentorum opinionem tutiorem, etiam si sit minus probabilis: ergo Iudex in tali casu iudicans secundum eam opinionem tutiorem, iudicat quidem secundum sententiam certam.

44. Confirmatur. Nam opinio tutior in collatione Sacramentorum, quamvis formaliter, & immediate sit minus probabilis, tamen ex dictamine reflexo, quod est iudicium vltimum quoad praxim, manet omnino certa: quia certum est, illam quamvis minus probabilem practicandam esse: sed Iudex circa valorem Sacramenti debet habere hoc iudicium vltimum reflexum, & secundum illud iudicare: ergo tenetur iudicare in in hoc casu secundum sententiam certam, ne dum probabiliorem. Et hic patet ad rationem dubitandi.

CAPVT VI.

An iudex Ecclesiasticus inferat violentiam, quando iudicat secundum opinionem minus probabilem?

SUMMARIUM.

Iudices Regij non possunt removere violentiam Ecclesiastici de iure, sed dumtaxat de facto. n. 45.

Quando est probabile, quod Ecclesiasticus protulit sententiam rectam, quamvis Iudices Regij habeant probabilitatem de opposito, inique agunt impediendo executionem. n. 46.

Cum Iudex Ecclesiasticus non vult admittere appellacionem, ductus opinione, qua euidenter est minus probabilis, violentiam infert. n. 47. & 48.

Quando non est evidens, præfatam opinionem esse minus probabilem, & si videatur Iudicibus Regijs minus probabilis, Ecclesiasticus non infert violentiam, & peccant Iudices laici impediendo executionem. n. 49.

Cum causa est spiritualis, inique agunt Iudices Regij decernendo, illam esse laicalem. n. 51.

Si certum esse laicalem, Ecclesiasticus infert violentiam intendens arcere ab illa Iudicem laicum. n. 52.

Quomodo non inferat violentiam, non minus probabile est, quod causa est spirituales. n. 53. & seqq.

45. **D**E hac materia late egi in 1. part. Crif. Theol. disp. 45. art. 5. Et ex ibi traditis quæstionem hanc facile expediam. Pro cuius rei claritate præmitto primo, licitum esse Iudicibus Regijs, non de iure, sed dumtaxat de facto

Nota. facto, removere violentiam Iudicis Ecclesiastici; eo modo quo admittitur à Sacra Rota Romana in decisione Ofcensi canonicatus, quam refert Diana part. 5. ad finem. Cuius verba retuli in eo art. 5. citato.

46. Præmitto secundo id, quod ibidem docui num. 652. Scilicet, quando vere probabile est, quod Iudex Ecclesiasticus hic & nunc rectam profert sententiam, quamvis Iudicibus Regijs videatur probabile, quod sententia non est recta, inique agunt Iudices, dum prætextu violentiæ conantur impedire executionem. Et ratio ibidem tradita convincit. Nam implicat contradictionem, quod quis operetur probabiliter, & inferat violentiam: si enim inferat violentiam non operatur probabiliter; est enim improbable, quod liceat inferre violentiam. Ex quo metaphysica evidentia constat, eum, qui operatur probabiliter, non inferre violentiam.

47. Est ergo quæstio præsens, an si Iudex Ecclesiasticus in ferenda sententia sequatur opinionem minus probabilem, quæ tamen sit vere probabilis, inferat violentiam, & possint Iudices Regij de facto, quamvis non de iure, amovere eam violentiam? v. g. Præcipit Iudex Ecclesiasticus Clerico, ut restituat aliquam pecuniæ quantitatem sub excommunicatione latæ sententiæ; iste appellat Superiorem. Et quia forte est quæstio controversa, an in talibus circumstantijs possit Iudex vrgeri ad executionem, remota apellatione, in qua quæstione est varietas opinionum; & opinio, quæ docet, non debere admitti apellationem, est minus probabilis; & adhuc Iudex Ecclesiasticus nõ vult admittere apellationem, iuxta eam opinionem minus probabilem; quæritur an Iudex in hoc casu inferat violentiam, & Iudices Regij possint illam de facto coërcere?

48. Sit prima conclusio. Si sit

certum, & evidens (quod numquam, aut raro eveniet) illam opinionem, secundum quam Iudex Ecclesiasticus vrget ad executionem, remota apellatione, esse minus probabilem; Iudex inferat violentiam, neque errant Iudices Regij, dum censent, eam esse violentiam. Probat. Tunc enim Iudex inferat violentiam, quando fert sententiam contra ius, & fas; sed in hoc casu ita procedit Iudex Ecclesiasticus: ergo inferat violentiam. Probat. minor: ex hoc decreto Innocentij XI. constat, iudicem illicite ferre sententiam, si ferat secundum opinionem minus probabilem; sed procedere contra hoc decretum est procedere contra ius & fas: ergo in hoc casu ita procedit.

49. Sit secunda conclusio. Quando non est evidens, opinionem, secundum quam procedit Iudex Ecclesiasticus, esse minus probabilem, etiam si minus probabilis videatur aliquibus iurisperitis, aut consiliarijs Regis, tunc non potest censerì, quod inferat violentiam. Pater conclusio. Quia non censetur violentia, nisi iniuria sit evidens; sed in hoc casu non est evidens: ergo non est censenda violentia. Pater minor: quia tota violentia reducit. ad hoc, quod Iudex non sequatur opinionem probabiliorem in sententia lata: sed non est evidens, quod illa opinio, à qua declinat sententia Iudicis Ecclesiastici, si probabilior, atque adeo non est evidens, illum non sequi opinionem probabiliorem: ergo in eo casu non datur iniuria evidens.

50. Confirmatur. Quia si propter probabilitatem opinionis, quæ non est evidenter talis, impediri posset executio Iudicis Ecclesiastici, cum vnusquisque suam propriam opinionem censeat probabiliorem; maxima vexatio immineret Iudicibus Ecclesiasticis, dum illis vna pars videtur probabilior, & Iudicibus Regijs vide-

detur etiam probabilior opposita; si ideo vellent impedire executionem Iudicis Ecclesiastici. Quare, & si non de iure, sed solum de facto vellent impedire, inique, & Sacrilege operabuntur contra immunitatem Ecclesiasticam.

51. Alius articulus violentiæ intentari solet contra Iudicem Ecclesiasticum, quando scilicet arguitur, quod causa, circa quam intendit cognoscere, sit laicalis, & quæ ad eius tribunal non spectat. Et quidem cum causa est spiritualis, & adhuc auditores Regij decernunt (quod vulgo dicitur) *Auto de legos*, id est, causam esse laicalem, inique, & sacrilege procedunt, mittentes falcem in causam spiritua-lem, circa quam nulla gaudent iurisdictione; vt late docui in eo art. 5. cit.

52. Deinde si certum est, causam esse laicalem, sine dubio infert violentiam Iudex Ecclesiasticus, dum intendit arcere ab illa Iudicem laicum, & eam sibi arrogare. Quare in tali casu non peccant auditores Regij, si de facto impediunt Iudicem Ecclesiasticum à cognitione causæ evidenter laicalis.

53. Sit tertia conclusio. Si est vere probabile, quod causa est spiritualis, licet sit minus probabile, & Iudex Ecclesiasticus cognoscit de illa, non infert violentiam. Probatur. Si propter aliquid inferret violentiam, maxime quia opinio de qualitate causæ, circa quam cognoscit Ecclesiasticus, est minus probabilis; atque adeo resisteret huic decreto Innocentij XI: sed hoc non obstat ad cognoscendum de illa: ergo non infert violentiam. Probatur minor: nam ex hoc decreto solum constat, iniquum esse ferre sententiam iuxta opinionem minus probabilem: sed quod Iudex Ecclesiasticus cognoscat de causa, quæ minus probabiliter est spiritualis, non est ferre sententiam iuxta

opinionem minus probabilem; sunt enim res valde diversæ, cognoscere de aliqua causa, & ferre sententiam: ergo in cognoscendo de tali causa non resistit huic decreto, atque adeo illud non obstat huic cognitioni causæ. Itaque si Iudex Ecclesiasticus cognoscit de causa, quæ ex opinione vere probabilis, licet minus probabilis, est Ecclesiastica, & spiritualis, & dum fert sententiam circa illam, procedit secundum opinionem probabiliorum quoad ius litigantium, nullo modo resistit huic decreto, atque adeo nullam infert violentiam.

54. Confirmatur ex supradictis. Non enim intercedit violentia, vbi iniuria non est evidens: sed in eo quod Iudex arroget sibi eam causam, non inuenitur iniuria evidens; cum vere probabile sit, eam causam pertinere ad Iudicem Ecclesiasticum: ergo nulla intercedit violentia.

55. Dices. Cum Iudex Ecclesiasticus in tali casu cognoscit de causa probabiliter spirituali, & in illa fert sententiam, verificatur, quod in illa sententia ferenda procedit secundum opinionem minus probabilem; quia illa sententia, quam fert, involvit cognitionem causæ: ergo si cognitio causæ sit secundum opinionem minus probabilem, etiam sententia fertur iuxta opinionem minus probabilem; atque adeo sic resistitur huic decreto.

56. Respondetur. Hoc decretum non intendere, quod Iudex sequatur opinionem probabiliorum in ea quæstione, an causa pertineat, an non pertineat ad ipsum Iudicem; sed solum, quod attendantur probabiliora merita causæ in sententia ferenda. Quando ergo dicitur verificari, quod Iudex in sententia ferenda procedit iuxta opinionem minus probabilem, distinguendum est: quia non procedit secundum opinionem minus probabilem quoad merita causæ, cum in his
pro

procedat secundam probabiliorem; procedit vero secundum opinionem minus probabilem quoad hoc quod pertineat, vel non pertineat ad ipsum ea causa. Cum autem dicitur, quod cognitio causæ includitur in ipsa sententia lata, cum eadem distinctione admittendum est.

57. Aliud est, si Fiscalis sæcularis, aut similis Actor disceperet coram Episcopo, an ea causa esset spiritualis, an laicalis. Tunc enim Iudex Ecclesiasticus debet ferre sententiam de eo articulo secundum opinionem probabiliorem.

CAPVT VII.

An iudex inferenda sententia interlocutoria debeat sequi opinionem probabiliorem?

NON EGRET SYMMARIO.

58. **V**T iudex ferat sententiã in aliqua lite, præcedunt multi actus preparatorii, v.g. examinare testes, accipere Confessionem rei, citare Actorem, concedere terminum temporis ad probationes, & multi alij. Quæritur ergo, an ex vi huius damnationis, teneatur Iudex eligere opinionem probabiliorem, non solum ad ferendam sententiã præcipuam causæ, sed etiam ad ferendam sententiã in illis actibus preparatorijs, qui interlocutorijs apellantur.

Hoz. 59. Mag. Hozes in explicatione huius secundæ propositionis num. 5. censet, hanc damnationem non loqui, nisi de potissima sententiã, non vero de decisionibus interlocutorijs; subiungit tamen, quod quando pronunciat sententiã interlocutoriã iuxta opinionem minus probabilem in præiudicium vnus partis, peccat, quamvis hoc non contineatur in damnatio-

ne huius secundæ propositionis.

60. Sed hic dicendi modus non placet. In primis enim supponi debet, cum actus interlocutorius dicitur esse in præiudicium partis, non debere intelligi de præiudicio, seu iniuria evidenti; nam ad hanc inferendam nulla potest esse opinio probabilis. Sensus ergo debet esse, an quando Titius habet ius probabilius, vt concedatur ei terminus temporis, quem postulat, contradicente Sempronio, possit Iudex stare pro Sempronio iuxta opinionem minus probabilem, sine eo quod talis sententia interlocutoria sit contra hoc decretum. In qua quæstione videtur hic Scriptor asserere, id non esse contra hoc decretum Innocentij XI.; & tamen peccare Iudicem, quia decernit in præiudicium Sempronij.

61. Sed hæc duo invicem repugnant. Nam si hoc decretum non comprehendit decisiones interlocutorias, iudicium de istis manebit secundum pristinum statum opinionum: si ergo dicitur, fuisse probabile saltem ab extrinseco, ante hoc decretum, quod Iudex possit ferre sententiã præcipuam secundum opinionem minus probabilem, à fortiori dicendum est, probabile fuisse, quod Iudex posset ferre sententiã interlocutoriã secundum ius minus probabile in præiudicium probabile Sempronij: ergo si tunc id erat probabile, & ideo non peccabat Iudex ferendo sententiã interlocutoriã secundum ius minus probabile in præiudicium Sempronij, neque modo post decretum peccabit.

62. Dicendum ergo est, hoc decreto comprehendi decisiones interlocutorias Iudicis, in quibus agitur de præiudicio partis, sive in quibus litigatur de iure partium. Et ita si Titius habet ius probabilius, vt concedatur ei terminus temporis, quem postulat,

Ff con-

Contradicente Sempronio, contra hoc decretum procedet Iudex negando eam talem terminum. Secus in illis præparatorijs actibus, qui non sunt in præiudicium probabile partium.

63. Probatur assertio. Nullum enim est verbum in hac damnatione, quæ illam limitet ad solam sententiam potissimam causæ, vt clare constat ex illis verbis, *Iudicem posse iudicare iuxta opinionem etiam minus probabilem*; id autem verbum iudicare vniuersalissimum est ad decidendum quamcumque litem, aut quemcumque listis articulum, super quo est controversia partium.

64. Confirmatur. Hæc enim damnatio eo respicit, vt semper Iudex suffragetur iuri meliori, & probabiliori partis alterutrius: sed in actibus interlocutorijs potest inveniri ius melius, & probabilius vnius partis: ergo etiam in his debet intelligi hæc damnatio.

DISSERTATIO IV.

An licitum sit sequi in praxi opinionem tenuiter probabilem?

CAPVT I.

Opinio damnata proponitur; & an per illam damnetur doctrina de opinione minus probabili sequenda.

SVMMARIVM.

Qui senserint, hic damnari electionem opinionis minus probabilis? n. 2

Potest opinio esse valde probabilis, & minus probabilis, quam opposita num. 3.

Ex hoc ipso decreto convincitur falsitas

eius asserti. n. 4.

1. **T**ertia propositio ex damnatis à SS. D. Innocentio hæc est: *Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeat, confisi, aliquid agimus, semper prudenter agimus.* In quibus verbis excludit Romana Cathedra probabilitatem tenuem à regimine conscientie, ita vt nemo intelligatur operari prudenter, si tenui probabilitate nitatur.

2. Sed quid sit hæc tenuis probabilitas, operæ pretium est discutere. Wilhelmus Sandæus in eo libro, qui inscribitur *Confutatio trium virorum*, circa hanc tertiam propositionem damnaram refert, Tabularium Gallicum (larvati nominis) credidisse, damnatam esse à Pontifice sententiam communem Theologorum asserentium, posse deduci ad praxim quamlibet opinionem probabilem, etiam minus probabilem, & minus tutam materialiter, quasi omnis opinio minus probabilis, & minus tuta materialiter sit tenuiter probabilis. Et hunc esse sensum damnationis ideo ille asseruit, vt attribueret Iesuitis propositionem damnatam, quasi soli Iesuitæ, ex quibus tres dumtaxat numerat, docuerint, posse nos sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam materialiter, scilicet extra materiam de valore Sacramenti.

3. Id tamen esse falsum, manifeste convincitur primo. Potest enim vna opinio esse minus probabilis, & tamen eius probabilitas esse magna. Sic enim fulgor Lunæ est minor fulgere Solis; & tamen stolidum esset, & contra modum loquendi Sacre Scripturæ, dicere fulgorem Lunæ esse tenuem. Nam Genes. 1. dicitur: *Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt præesset diei, & luminare minus, vt præesset nocti; & Stellas.*

Vbi